

Disney ja Euroopan taide

Tennarin suurnäyttelyssä

Walt Disney Animation Studios and the Animation Research Library. ©Disney Enterprises, Inc.

Konseptikuva Lumikki-elokuvaa varten henkii saksalaisromantiikkaa. Walt Disney ja Euroopan taide -kirjan kuvitusta.

Timo Ronkainen

Disney haki aiheet Euroopasta. Ranskalaisen taidehistorioitsija Bruno Girveaun kuratoimaa Tennispalatsin näyttelyä on tuotu esille niin kuin tuo olisi suurikin paljastus. Disneyn tuotantoa laajemmin tunteville asia ei ole mitenkään uusi.

Disneyn animaatioita käsittelevät kirjat ovat vuosikymmeniä kertoneet kuinka studion työntekijät tutustuivat vanhan mantereen taideteoksiin niistä inspiraatiota hakeakseen. Filmihullussa ja Sarjainfossa 1980-luvun alussa julkaistussa artikkelissa Markku Kivekäs lainasi Prinsessa Ruususen taustamaalari Eyvind Earlen haastattelua, jossa tämä kertoi kuinka tämä oli tutkinut renessanssia edeltäneen taiteen parhaimmistoa: ”Tutkin sen ajan

ranskalaista flaamilaista ja italialaista taidetta, ja erityisesti Düreria, Brughelia ja van Eyckii. Botticellia myös.”

Walt Disney toi ensimmäiseltä Euroopan lomamatkaltaan 1935 tuliaisina pienen kirjaston verran - 300 teosta - taide- ja satukirjoja Ranskasta, Englannista, Saksasta ja Italiasta, joista oli tarkoitus ammentaa vaikutteita. Walt järjesti animaattoreilleen myös klassista taidekoulutusta studioillaan. Waltin taidemaku oli traditionaalinen, vanhoillinen ja kansanomainen, se ylsi korkeintaan modernin ensi vuosille saakka, Salvador Dalín kanssa hän ystävystyi loppuiäkseen. Saksalaissyntyisen abstraktia animaatio-aidetta tehneen Oskar Fischingerin filmeihin hän ihastui siinä määrin, että palkkasi tämän tekemään Bachin Toccata ja fuuga -katkelman Fantasiaan. Tosin Fischinger jäi ajan tapaan ilman filmikrediittejä.

Vielä pari vuosikymmentä sitten nuristiin siitä, kuinka Disney varasti eurooppalaiset sadut itselleen ja disneyisti ne niin ettei alkuperäisiä enää muisteta. Rumimmillaan puhuttiin jopa vanhan kulttuuriperinnön raiskaamisesta. Disneyn versioita kritisoitiin vääristelystä ja yleismaailmalliseen makuun soveltuvammaksi pyöristelystä, eikä kukaan muistanut kuinka samoista saduista oli tehty jo kauan satoja erilaisia toisintoja aina kunkin ajan tarpeita seuraileviksi.

Toisaalta amerikkalainen kulttuuri lähes kokonaisuudessaan on eurooppalaista perua, sekoitus vanhan mantereen aineksia, jotka siirtolaiset toivat mukanaan uuden maailman kamaralle astuessaan. Sen tähden esimerkiksi Lumikissa on saksalaisvaikutteisten luontokuvien lisäksi skandinaavista kuvastoa ja metsässä luikkii amerikkalaisia tikutaku-oravia.

David Hallin konseptimaalaus elokuvaan Liisa ihmemaassa. Walt Disney ja Euroopan taide -kirjan kuvitusta.

Disneyn taiteilijakuntakin oli kansainvälistä. Ruotsalainen Gustav Tenggren oli vahvasti mukana tekemässä Lumikkia ja Pinokkiota. Hän toi mukanaan pohjoismaista kuvastoa, ottaessaan vaikutteita maanmiehensä John Bauerin tonttu- ja kääpiökuvista. Tanskalainen Kay Niel-

sen puolestaan oli tekemässä Fantasiaa. Olipa Disneyn studioilla suomalainenkin taiteilija Kosti Ruohomaa, joka oli tullut studioille vuonna 1937. Hän suuntautui koeajan jälkeen ensin tehosteanimaattoriksi ja sen jälkeen enemmän animaation tekniseen puoleen ja kameratyöskent-

telyyn. Tämän vuoksi Ruohomaa ei vaikuttanut elokuvien visuaaliseen puoleen. Hän siirtyi valokuvaajaksi Disneyn studioilla 1941 puhjenneen lakon jälkeen. Ammattiyhdistysmiehenä hän kuvasi lakkoa työväenlehteen. Loppu-uransa hän toimi Life-lehden palkittuna reportaasikuvaajana.

Näyttelyssä oli esillä Lumikin lasiarkkia muistuttavissa vitriineissä pieni valikoima vuoden 1935 Euroopan matkalta tuotuja kuvakirjoja, pääosin 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta. Lisäksi näytteillä oli huimaava määrä animaatioita varten tehtyjä luonnoksia, taustamaalauksia ja animaatiokalvoja. Niiden rinnalle oli nostettu eri taidemuseoista kerättyjä maalauksia ja veistoksia – saksalaisten romantikkojen, ranskalaisten symbolistien, viktoriaanisen ajan taiteilijoiden ja surrealistien töitä, jotka ovat todennäköisesti voineet olla Disneyn animaattoreiden tyylillisinä innoittajina. Muutamat vanhoillisemmat museonjohtajat suhtautuivat tämänkaltaiseen korkeaa ja matalaa yhdistävään näyttelyyn varauksellisesti, eivätkä luovuttaneet teoksiaan mukaan.

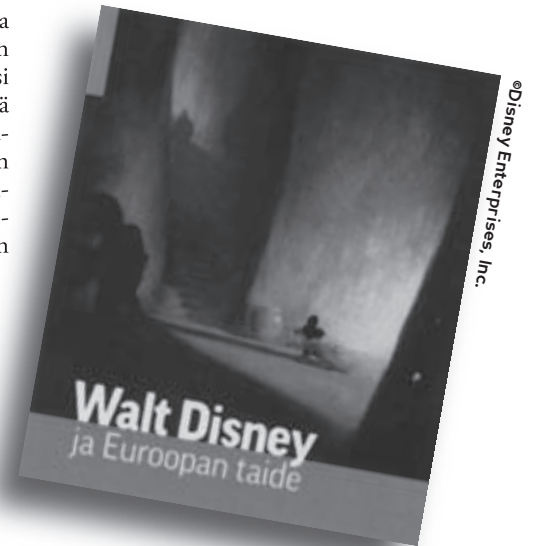
Disneyn arkistojen aarteista näytteille

Claude Coates: Mikki jylhässä kuvastossa. Suunnitelmamaalaus Fantasia-elokuvaan.

oli kaivettu muun muassa pienikokoisuudellaan yllättävä Pinokkion alkukoh-
tauksen maalaus. Sen kamera-ajoa varten
tehty, taitavasti vääristetty perspektiivi
ja tekninen taituruus yksityiskohtineen
teki sävöksen, ikävä vain ettei videotykin
erotuskyky, jolla kyseinen kohtaus heijas-
tettiin kankaalle, tuonut esille lopullisen
version loistokkuutta täydessä tehossaan.
Muutamat animaatioiden konseptikuvat

ovat valmista elokuvaa huimempia ja
seuraavat jopa alkuperäistyötä tarkemmin
kuin lopullinen animaatio. Esimerkiksi
David Hallin Liisa ihmemaassa – filmiä
varten tekemät luonnokset ovat hurjuu-
dessaan hyvin lähellä alkuperäistarinan
kuvittajan John Tennielin henkeä. Lopul-
ta elokuvaan haettiin pyöreämpää ja mo-
dernimpaa otetta Mary Blairin tekemien
konseptikuvitusten kautta.

Helsinkiin asti saatu näyttely oli vain
puolet tuotetusta. Toinen osa olisi käsitel-
lyt sitä, miten Disney-vaihteet näkyvät
nykytaiteessa. Toivottavasti tuo toinenkin
puoli nähdään joskus meillä. Disneyn
animaatioelokuvat ja koko tuotanto
muutenkin ovat inspiroineet lukuisia
nykytaiteilijoita ja kuvat ja tarinat poikivat
yhä uusia kuvia ja tulkintoja, niin korkean
kuin populaaritaiteenkin puolella. Vai-
kutteet kulkevat yhä molempiin suuntiin.

Helsingin kaupungin taidemuseon
julkaisusarjan n:o 106 on muhkea ko-
vakantinen näyttelykirja Walt Disney ja
Euroopan taide. Yli kolmesataasivuissa
opuksessa on mukana lähes kaikki esillä
olleet teokset. Kirja ei ole yhtä laaja kuin
ranskaksi ja englanniksi julkaistut versiot,
joissa oli mukana modernin taiteen osio.

Heinrich Klay: Alaston nainen
ratsastaa luurangolla ja paho-
lainen pterodaktyylillä, n. 1920,
Walt Disneyn arkistoista (ylh.) ja
tuntemattoman taiteilijan konse-
ptimaalaus Fantasia-elokuvan Mus-
orgski-jaksoon Yö autiolla vuorella
n. vuodelta 1940. Kuvitus kirjasta
Walt Disney ja Euroopan taide,
Helsingin kaupungin taidemuseon
julkaisuja 106, 2009.

